

ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ ҚЫТАЙ АРАСЫНДАҒЫ ДИПЛОМАТИЯЛЫҚ ЖӘНЕ МӘДЕНИ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС

Байгуатова Багжан Талғатқызы

студент, Астана халықаралық университеті ҚР, Нур-Сұлтан қаласы

Аксамал Исалиева Маратовна

научный руководитель,

Қытай мен Қазақстан арасындағы ең алғашқы дипломатиялық қарым қатынас 1992 жылдың қаңтар айында орнады, кейінірек 2005 жылдың маусым айында екіжақты стратегиялық серіктестікке көшті. 2013 стратегиялық серіктестіктің орнату жайлы декларацияға қол қойылған болатын. Сол себепті Қазақстан мен Қытай арасындағы дипломатиялық қарым-қатынас күшейе түсті, соның салдарынан дипломатиялық тұрғыда елдер арасында іс-сапалар жиілей түсті, мысалға 2019 жылдың мамыр айында Қазақстанның премьер министрінің алғашқы орынбасары мен қаржы министрі А.А.Смаилов қытайға ҚХР премьер министрі Хань Чжэн мен Қытай мен Қазақстан арасындағы ынтымақтастық жөніндегі тоғызыншы отырысты өткізді. 2020 жылдың сәуір айында Қазақстан Республикасының алғашқы президенті Н.А.Назарбаев Қытайда өткен екінші жоғары деңгейлік халықаралық серіктестік «Один пояс, один путь» форумы аясында Қытай Халық Республикасына барды, ҚХР өкілі Цзиньпин Н.А.Назарбаевты өз қолынан Қытай-Қазақстан достастық орденімен марапаттады. Мамыр айында Бишкекте өткен Шанхай ынтымақтастық ұйым самиті барысында Қытай республикасының өкілі Си Цзиньпин Қазақстан Президенті К.Қ.Тоқаевпен кездесті. [1] Ал кейін 1991 жылдан кейінгі тәуелсіздікке жеткеннен кейін Қытай Халық Республикасымен достастық орнады. Бұл достастық экономикалық, саяси және т.б. байланыстардың алғашқы қадамы болды. Қытай елімен қарқынды мәдени қозғалыс 1992 жылдан басталды, көптеген оқу, туризм жайында келісімдер жүргізілді [2]. 2000 жылдан бастап Мәдениет күні шарасы барысында Қытай елінің мәдениетін тереңірек оқытылды басталды. Ең алғашқы Қазақстан мен Қытай арасындағы мәдени алмасу саласындағы нормативтік құқықтық актілердің бірі 1992 жылы 16 шілдеде Алматыда өткізілді. 1992 жылдың 10 сәуірінде Қазақстан Республикасы мен Қытай Халық республикасы мәдени келісім шартқа отырды. 2001 жылы Қытайда Қазақстан мәдениетіне байланысты іс шара өткізілді, және қазақстанда қытайға байланысты іс шара өткізілді. 2003 жылдың 3 маусымда Нұрсұлтанда "Қазақстан білім және ғылым министрлігі мен ҚХР білім министрлігі арасында білім беру саласындағы ынтымақтастық" жөніндегі келісім шартқа қол қойды. 2004 жылы Қазақстан ұлттық кітапханасы аясында Қытай мәдениет үйі ашылды. Кейінірек 2007 жылы Нұрсұлтанда ең алғашқы Конфуций университеті ашылды, Л.Гумильев институты аясында, 2009 жылдың ақпан айында Алматыдағы Қазақ Аль-фараби атындағы университет аясында Конфуций институты ашылды. Конфуций институттары. Қазақстан әлемдік Конфуций институттарының желісі қатарынан қосылды. Конфуций институтының негізгі бағыты Қытай тілін оқыту сонымен қатар Қытай тақырыбына байланысты семинарлар өткізу болды. Одан басқа Қытай тілін қандай дәрежеде білетінің анықтайтын тесттер өткізетін және студенттерді Қытай еліне тәжірибе алмасу үшін жіберетін. 2013 жылы Қытай республикасының университеттерінде сегіз мыңға жуық студент оқыған болатын. Ағымдағы оқу жылында (2019) қазақстандық жоғары оқу орындарында шетелдік студенттер саны 50 % өсті, деп хабарлады Білім және ғылым министрлігі жанындағы Халықаралық бағдарламалар орталығының президенті Жанболат Мелдешов. Ол 2018-2019 оқу жылында қазақстандық жоғары оқу орындарындағы шетелдік студенттердің саны 2017-2018 оқу жылындағы 14 мыңнан астам адамға қарсы 23 мың адамды құрағанын түсіндірді «Алдағы бір-екі жылдың міндеті – бұл көрсеткішті жеткізу. 50 мың адамға, жалпы 10 жыл ішінде бұл көрсеткішті 100-150 мыңға жеткізу.»

[4]. Пандемия салдарынан бүкіл оффлайн шаралар онлайн түріне ауысты, осы орайда бұл жағдай мәдени үстемдік нығайту түсті, себебі көптеген платформалар онлайнға ауысты және екі ел арасында бір біріне көптеген қолдау видеороликтер түсіруге болатын, сонымен қоса Қазақстан бір неше Қытай теле шоуларын ең алғашқы болып қазақтікі аударып, қазақстандық теле арналарда көрсетті. Олардың ішінде «Хорошая жизнь», «Все хорошо» сонымен қатар теле шоқылардан көрсетілді «Go La La Go», «I do», «Young Style». Екі ел арасындағы мәдени қарым-қатынас нығайту үстінде. Пандемия салдарынан бүкіл оффлайн шаралар онлайн түріне ауысты, осы орайда бұл жағдай мәдени үстемдік нығайту түсті, себебі көптеген платформалар онлайнға ауысты және екі ел арасында бір біріне көптеген қолдау видеороликтер түсіруге болатын, сонымен қоса Қазақстан бір неше Қытай теле шоуларын ең алғашқы болып қазақтікі аударып, қазақстандық теле арналарда көрсетті. Олардың ішінде «Хорошая жизнь», «Все хорошо» сонымен қатар теле шоқылардан көрсетілді «Go La La Go», «I do», «Young Style». Қазақстандық теле көрермендерге бұл жобалар және сериалдар өте қатты ұнады сол себепті олар 12% ға жуық жақсы бағалау алды. Сонымен қатар ғаламтор желісіне көптеген Қытай тілін оқыту шаралары жүргізілді, онымен қоса Қытай мәдениеті жайлы семинарлар болды. Мысалға әндер байқауы «в облаках Шелкового пути» және тілдер жарысы «Один пояс, один путь». Бұл іс шараларды адамдар қуана қарсы алды. [5] 2017 жылы Қытай республикасының орталық телеканалында (CCTV4) "Қытай мен Қазақстан: достық хикаялары" деректі фильмі көрсетілді. Бұл дерек фильм көптеген көрермендерге үлкен әсер алып келді. Екі ел достастығын нақты және терең көрсету үшін Қытай және Қазақстан түсірілім топтары бірігіп жұмыс атқарды. Осының арқасында екі ел халықтарының күнделікті өмірін және әр адам өмірінде туындайтын қиыншылықтарды көрсетті. Екі елдің болашақтағы байланысын және өткен шақтары бірлестіктерін мен шынайылық қатынастарды көрсетіп көрермендерге үлкен әсер тигізді. "Қытай және Қазақстан: достық хикаялары" негізгі идеясының бірі екі халық арасындағы терең қарым-қатынасты көпшілікке жеткізу болды. Екі елді байланыстырып тұрған ортақ шекараның ұзындығы 1700 км және екі ел арасындағы қарым-қатынас 3000 жыл шамасында болған тарихи көптеген ортақ мүдделер туғызған. Ортақ мүдеден басқа мәдени және рухани жақындықты қалыптастырды. Фильм көрсетілген екі ел арасындағы достық тарихи көптеген жақсы пікір тудырды және "один пояс один путь" бейбітшілік жолы [3] Қытай мен Қазақстан арасындағы қарым-қатынас бүгінгі күнге дейін қарқынды даму үстінде болды. Бірақ бұл қарым-қатынас 2020 жылда басталған Covid-19 пандемиясының салдарынан тоқтаған болатын. Бірақ 1 ақпан Қазақстан Республикасының президенті Қасым-Жомарт Тоқаев Қытай Халық Республикасының өкіліне Си Цзиньпинға қоңырау шалу барысында оларға гуманитарлық көмек көрсететін жайлы хабар білдірді, 24 мамыр ҚХР өкілі Си Цзиньпин Қасым-Жомарт Тоқаевқа қоңырау шалу барысында Қытай елінің көмек көрсететін жайлы хабарларды. Кейін Сәуір айында Қазақстанға Қытай елінен бір топ медицина қызметкерлерін пандемиямен күресу үшін жіберді. Бұл, елдің бір біріне осындай қиын кезеңдерде көмек көрсеткені екі елдің бір біріне деген ерекше қарым-қатынас бар екенін бүкіл әлемге көрсетті. Қытай мен Қазақстан арасындағы жан жақты байланыс жана белестерге көтеріледі. Осы жылы Қытай экономика тұрғысынан көп жетістіктерге жетті бұл көрсеткіштер Қазақстанға үлкен көмек болуы мүмкін деген сенім туындайды. Ол үшін екі жақ өз қарым-қатынасын күшейту үстінде болуы тиіс, екі ел арасындағы байланысты күшейту үшін түрлі саланы дамыту керек, мысалға инвестиция, сауда саптық, техникалық және гуманитарлық бағыттарды жана дәрежеге көтеру жолын қарастыру керек.

Қолданған әдебиеттер тізімі:

- 1 <http://kz.chineseembassy.org/> "Общие состояние двусторонних отношений"
- 2 inbusiness.kz. "Қытай мен Қазақстанның қарым-қатынасына жаңа серпін беретін сапар"
- 3 strategy2050.kz "Нам вместе обязательно будет лучше - перспективы китаиско-казахстанских отношений в 2021 году"
- 4 cyberleninka.ru казахстанско-китайские культурные связи Р.М.Валеев Л.И.Кадырова
- 5 <http://russian.china.org.cn> "Культурное сотрудничество Китая и Казахстана как «мост душевного сближения» двух народов"

